

Sezai Karakoç'un "Hâtıralar"ının Konularına Göre İncelenmesi

An Analysis of the Themes in Sezai Karakoç's 'Memories'

Ferhat Mustafa FİSTİKÇİOĞLU *

Öz

Hatıralar, alanında haklı üne sahip kimselerin hayatlarını, yaşamlarının belli dönemlerini, hayatlarından gelip geçmiş insanları, mekânları, olayları anlamak bakımından son derece önemli kaynaklardır. Biz bu makalemizde Türk edebiyatının önemli şahsiyetlerinden Sezai Karakoç'un *Diriliş* dergisinde 25 Temmuz 1988'den 5 Şubat 1992'ye kadar her sayıda düzenli olarak yayımladığı hatıralarını inceledik. Bu çalışmanın amacı Sezai Karakoç'un hatıra türüne bakışına, hayatının farklı dönemlerine, "Hâtıralar" da yer alan şahsiyetlere, edebî konulara, toplumsal ve siyasi meselelere dair bilgi vermektir. "Hâtıralar" dan şairin kırk bir yaşına kadarki biyografisine, kendisi ve eserleri hakkındaki söylentilere cevaplarına, sanat ve siyaset camiasından pek çok isim hakkında düşüncelerine, İkinci Yeni ile münasebetine ve Türkiye'nin siyasi tarihine ait bilgilere ulaşılmıştır. Çalışmamız, Sezai Karakoç'un "Hâtıralar"ını müstakil ve bir bütün olarak ele alması sebebiyle önem arz etmektedir.

* Öğr. Gör. Dr., Necmettin Erbakan
Üniversitesi, Türk Dili
Koordinatörlüğü
mfoglu@erbakan.edu.tr
ORCID: 0000-0001-5331-0967
Konya / TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler:

Sezai Karakoç, "Hâtıralar", *Diriliş* dergisi, İkinci Yeni.

Abstract

Memoirs are extremely important sources in terms of understanding the lives of people who have a deserved reputation in their field, certain periods of their lives, people, places and events that have passed through their lives. In this article, we examined the memories of Sezai Karakoç, one of the important figures of Turkish literature which he regularly published in *Diriliş* journal from 25 July 1988 to 5 February 1992. The aim of this study is to give information about Sezai Karakoç's view of the memoir genre, different periods of his life, the personalities, literary subjects, social and political issues in "Hâtıralar". From "Hâtıralar" we have accessed the poet's biography until the age of forty-one, his answers to rumours about himself and his works, his thoughts about many names from the artistic and political community, his relationship with the İkinci Yeni and information about Turkey's political history. This study is important because it deals with Sezai Karakoç's "Memoirs" as a whole and independently.

Keywords:

Sezai Karakoç, "Hâtıralar", *Diriliş* Journal, İkinci Yeni.

Başvuru/Submitted: 12/01/2022

Kabul/Accepted: 14/06/2024

Makale Bilgileri

Atıf: Fıstıkçıoğlu, F. M. (2024). Sezai Karakoç'un "Hâtıralar"ının Konularına Göre İncelenmesi. *Selçuk Türkiyat*, (62): 299-318.
Doi: 10.21563/sutad.1538414

Etik Kurul Kararı: Etik Kurul Kararından muaftır.
Katılımcı Rızası: Katılımı yok.
Mali Destek: Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması: Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Telif Hakları: Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.
Değerlendirme: İki dış hakem / Çift taraflı körleme.
Benzerlik Taraması: Yapıldı – iThenticate.
Etik Beyan: sutad@selcuk.edu.tr, selcukturkiyat@gmail.com
Lisans: Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.

Article Information

Fıstıkçıoğlu, F. M. (2024). Sezai Karakoç'un "Hâtıralar"ının Konularına Göre İncelenmesi. *Selçuk Türkiyat*, (62): 299-318.

Citation: Doi: 10.21563/sutad.1538414

Ethics Committee Approval: It is exempt from the Ethics Committee Approval.
Informed Consent: No participants.
Financial Support: The study received no financial support from any institution or project.
Conflict of Interest: No conflict of interest.
Copyrights: The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.
Assessment: Two external referees / Double blind.
Similarity Screening: Checked – iThenticate.
Ethical Statement: selcukturkiyat@gmail.com, fatihnumankb@selcuk.edu.tr
License: Content of this Journal is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

Giriş

İnsan, tecrübelerini başkalarına anlatmak eğilimindedir. Aynı zamanda insan, geçmişteki günleri farklı duygularla sık sık yâd eder. Hatıra türünün bu iki temele dayandığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda hatıra, bir kimsenin kendi hayatını, yaşadığı devrede gördüğü veya duyduğu olayları anlattığı yazılar olarak tanımlanır. (Tekin, 1999, s. 308). Hatıralarda çoğu zaman hayatın bütünü yerine belli dönemleri tercih edilir. Bu da hatıra yazarına seçim yapma mecburiyeti getirir. Sezai Karakoç da her hayatın “sonsuzcasına” zengin, her şeyi anlatmanın ise imkânsız olduğuna dikkat çekmiştir (Karakoç, S. 1, s. 12).¹

Edebi türlerde yazar/şair bir yaratma işini üstlenir ve çoğu zaman hayatı geri planda kalır. Hatıralarda ise yazarın hayatından bir kesit, okurun gözü önüne serilir. Bununla birlikte yazarın çevresi, anlattığı dönemin özellikleri de hatıralara girer. Hatıralarda öznellik ağır bassa da çoğu zaman bu türün örneklerinde yer alan bilgilere edebiyat tarihlerinde rastlanmaz. Edebiyatımızın yapı taşlarından biri olan Sezai Karakoç’un “Hâtıralar”ı da bu bakımdan önem arz etmektedir.

Karakoç için hatıra oldukça çetrefilli bir konudur. Yazar, bir taraftan bu hatıralarla hakkında yazılanlara cevap vermeyi, tecrübelerini aktarmayı doğru bulur. “Hâtıralar” şehirleri, toplumu, çağı anlatacaktır. Öte yandan geriye dönmek Karakoç için “ateşten bir azap”tır (Karakoç, S. 1, s. 12).

Çalışmamızın temelini Karakoç’un *Diriliş* dergisinde kaleme aldığı “Hâtıralar” oluşturmaktadır. Bu yazılarda yazarın çocukluğu, doğduğu yer olan Ergani, ailesi ile ilişkileri, eğitim hayatı yer almaktadır.

Karakoç’u hatıralarını yazmaya iten sebeplerden biri, hakkında yanlış bilinenlere cevap vermek ihtiyacı hissetmesidir.

Şairin Necip Fazıl Kısakürek ile tanışması, Büyük Doğu Cemiyeti ile münasebeti birinci ağızdan “Hâtıralar”da anlatılmıştır. Necip Fazıl dışında Cemal Süreya, Şevket Eygi, Çetin Altan, Osman Yüksel Serdengeçti gibi pek çok isimle ilgili bilgiler de hatıralarda yer almaktadır.

Şairin İkinci Yeni ile münasebeti hakkında görüş ayrılıkları mevcuttur. “Hâtıralar” bu konuda birinci ağızdan bilgiler içermektedir.

“Hâtıralar”, Karakoç’un şiirinin beslendiği kaynakları, hayatının ve sanatının tekâmül dönemlerini işaret etmesi bakımından önem arz etmektedir.

Sezai Karakoç’un “Hâtıralar”ı Türkiye’ye sosyolojik bir bakış içerir. Ayrıca bu yazılarda şairin siyasi düşünceleri de yer almaktadır.

Yıkılmışlıklar İçinde Bir Hayat

Sezai Karakoç, 1933 yılında sade bir ailenin çocuğu olarak Ergani’de (Diyarbakır) dünyaya gelir. Hayatı boyunca “yıkılmışlıklar” gören Karakoç’un çocukluk yılları, Birinci Dünya Savaşı’nın yaralarının henüz sarılmadığı, İkinci Dünya Savaşı’nın ayak

¹ Sezai Karakoç’un “Hâtıralar”ı *Diriliş* dergisinin 7. döneminde her sayıda düzenli olarak yayımlanmıştır. Aynı yıl içinde çok fazla yazı bulunması sebebiyle metin içi atıflarda yıl yerine sayı (S.) verilmiştir.

seslerinin duyulduğu bir zamana denk düşer. Şairin doğduğu yıl, Türkiye Cumhuriyeti henüz on yaşındadır. Yeni bir toplum inşa edilmek istenmektedir. Ancak yeni bir toplum inşa edilirken eski ile olan bağlar kopmaktadır.

Dönemin Ergani'si, tarihî yerleşim yerinden ayrılmış, başka bir yerde yeniden kurulmuş bir kasabadır. Karakoç, Ergani'de geçirdiği çocukluk yıllarını güzel hatıralar olarak yâd eder.

Sezai Karakoç, çocukken babasından gazavatname, siyer-i nebi türünde eserleri dinler. Akranları gibi dışarıda oynamak yerine evde kalıp okumayı yeğler. Harf devrimi zamanında basılmış, bir yüzü Osmanlı Türkçesi ile bir yüzü Latin alfabesi ile yazılmış bir eserden eski yazıyı kendi kendine öğrenir. Başarılı bir öğrenci olarak küçük yaşta başladığı ilkokulu erken bitirmemesi için ailesinin isteğiyle dördüncü sınıf tekrar ettirilir. Karakoç, ilkokulu bitirdikten sonra Diyarbakır'da parasız yatılılık sınavına girer. Bu sınavı kazanmasına rağmen bölgedeki çocukların ailesini eğitimde istikrarsız gören okul müdürü, kazandığını Sezai Karakoç'tan gizlemiştir. Ancak daha sonra Karakoç'un sınavı kazandığı ortaya çıkmış ve şairin öğrenimi Maraş'ta devam etmiştir (Karakoç, S. 27, s.14-15).

Ortaokulu Maraş'ta bitiren Karakoç, lise öğrenimini Gaziantep'te tamamlar. Karakoç'un gönlünde İstanbul'a gitmek, Edebiyat Fakültesinin Felsefe bölümüne yazılmak vardır. Ancak babası, oğlunu muhtemel bir tehlikeden korumak için onun Ankara'da İlahiyat okumasını, bu okulda okuma imkânı bulamazsa kırk öğrenciye burs vermesi sebebiyle Siyasal Bilgiler Fakültesine kaydolmasını istemiştir (Karakoç, S.41, s. 8).

Sezai Karakoç, yine de önce İstanbul'a gider. Siyasal Bilgiler Fakültesi sınavına İstanbul'da girer. İmtihanlar açıklanmaya kadar da Büyük Doğu Cemiyetine gidip gelir. Bu süre zarfında Necip Fazıl Kısakürek'in bazı sohbetlerine katılır. Burslu olarak Siyasal Bilgiler Fakültesini kazanınca Ankara'ya gider. Karakoç, mizacı itibarıyla teoriye eğilimli olduğundan üniversitede hoca olarak kalmak ister. O dönem Siyasal Bilgiler Fakültesinin birinci sınıfında okutulan sosyoloji, Karakoç'un, üzerinde derinleşmek istediği alandır (Karakoç, S. 42, s. 7-8).

Şair, "Hâtıralar" da daha çok bir sosyolog gibi karşımıza çıkar. O, Türkiye'deki toplumsal yapının temelden gözden geçirilmesi arzusundadır. Kendinin de içinde bulunduğu böyle bir kadronun oluşması için çaba göstermiştir. Bunda mizacının da etkisi vardır. Disiplin ve düzene son derece önem veren Karakoç, peşin hükümlerden sıyrılarak kökten bir değişimi arzulamıştır (Karakoç, S. 45, s. 8).

Şüphesiz, Necip Fazıl Kısakürek, Karakoç'un hayatında son derece etkili bir isimdir. Sezai Karakoç, zaman zaman Necip Fazıl'la fikir ayrılıklarına da düşse, onun zaaflarını da görse "üstat"ın isteklerini geri çevirmemiştir. Karakoç, Ankara'da bitirme imtihanlarına gireceği sıra Necip Fazıl *Büyük Doğu*'yu yeniden çıkarmaya başlar. Ankara'daki görüşmelerinde Necip Fazıl, dergiye yardım etmesi için derhal İstanbul'a gitmesini "emreder". Karakoç, bunun üzerine rapor olarak okulunu birkaç ay uzatır (Karakoç, S. 58, s. 10).

Şair, Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdikten sonra Maliye Bakanlığında çalışmaya başlar. Asistanlık düşüncesinden ekonomik kaygılar ve istediği kürsülere girme imkânı bulunmaması sebebiyle vazgeçer. Karakoç'un maddi kaygıları kendinden ziyade ailesine yardım etmek içindir. Maliye Müfettiş Muavinliği sırasında ailesi, Karakoç'un yanına taşınır. Şairin annesi 1956'da vefat etmiştir. Aynı dönem kardeşinin bunalımlı hastalığının tedavisinin mümkün olmadığı anlaşılır. Şair 1963'te de babasını kaybeder. Bu ölümler Karakoç'u çok etkilemiştir. Şairin temalarında sıklıkla rastlanan ölüm, ilkin annesinin vefatı üzerinden Anadolu kadınlarını anlattığı "Yoktur Gölgesi Türkiye'de" şiirinde görülür. Şair, anne ve babasının hayatı üzerindeki etkisini şu şekilde ifade eder:

"(...) Babam ve annem, baba ve anne olmaktan öte ruhumun ve maneviyatımın da baba ve anneleri idiler. Mizaç ve ruh itibariyle onlara çok şey borçluydum. Bir nevi hocalık ve denebilirse şeyhlikti onlarda bulduğum. Tabii ki böyle bir iddiaları yoktu. Son derece mütevazı idiler. Tabii hayatlarını yaşıyorlardı. Ama bu yaşayıştan manevi hayatım gerekli anne sütünü emiyor, öz suyunu alıyordu." (Karakoç, S. 98-99, s. 10).

Mesleğini hiçbir zaman kendine uygun görmeyen Sezai Karakoç, mecburi hizmetini tamamladıktan sonra istifa etmeyi düşünür. Bu düşünce daha sonra gerçekleşmiştir. O yıllarda maliye müfettişleri bir yıl Avrupa'ya gitme imkânı bulabilmektedir. Bu, Karakoç için para biriktirmek, Avrupa'yı görmek ve yabancı dil öğrenmek fırsattır. Sırf bu sebeplerden girdiği maliye müfettişliği imtihanını kaybeder. Karakoç, sınavı kaybetmesinin altında ideolojik sebepler bulunduğunu düşünmüştür (Karakoç, S. 80, s. 8-9).

27 Mayıs İhtilali gerçekleşince Sezai Karakoç, asker gözetimi altında bir sivil olmaktansa askerliğini yapmaya karar verir. Ankara'da yedek subaylığını tamamladıktan sonra kurada Karaköse'yi (Ağrı) çeker.

Askerlikten sonra kendini ideallerinden uzak gören Karakoç, birçok meselede iç hesaplaşmaya gider. İnsan hayatında on yılda bir tekâmül dönemleri olduğunu ifade eden şair, bu dönemleri yoğun yaşar. Bu dönemsel değişimler şiirine de yansır. Şairin yirmili yaşlarında kaleme aldığı şiirlerinde duygular baskınken otuzlu yaşlarının şiirlerine metafizik konular ve ölüm hâkimdir (Karakoç, S. 94, s. 6-7).

Yıllar geçtikçe Karakoç'ta idealleri için gerekli çalışmaları yapamamanın bunalımı büyür. Aslında bir yandan maliyenin verdiği görevleri hakkıyla yapmak için çaba gösterirken bir yandan da dergilerde şiirleri ve yazıları yayımlanmaktadır. Ancak bu, Karakoç için yeterli değildir. Bu sebeple hiçbir maddi dayanağı olmamasına rağmen 11 Haziran 1965'te memuriyetten istifa eder. Karakoç'tan bir ay sonra Mülkiyeden sınıf arkadaşı Cemal Süreya da edebî çalışmalarına yoğunlaşmak amacıyla memuriyetten istifa etmiştir.

Sezai Karakoç, daha sonraları maddi olarak çok zorlanmış hatta açlıktan bayıldığı olmuştur. (Karakoç, S. 107-108, s. 13-14). 1965'ten 1971'e kadar kitapları yayımlanır, *Diriliş* kesintilerle çıkar, eserleri sebebiyle yargılanır. Mahkemeler uzadıkça uzar. Aynı süreçte Türkiye de çalkantılı günlerden geçer. 12 Mart 1971 Muhtırası'yla birlikte Karakoç'un istediği çalışmaları yapabileceği bir ortam kalmaz ve memuriyete geri

döner. Şair, 1973'te memuriyetten ikinci kez istifa eder. Bu tarihten sonra dergi çalışmaları ve kendi eserlerinin basılması ile ilgilenir. Diriliş düşüncesi 1990'da siyasi bir parti olarak tezahür eder. Ancak "Hâtıralar" 1974'te kesildiği için kaynakta bu gibi konularla ilgili ayrıntılı bilgiye ulaşılamamaktadır.

Sezai Karakoç, Anadolu'nun sıradan bir kasabasında dünyaya gelmiş ancak mizacı sıra dışı bir isimdir. Anadoluluğun kendisini hiç terk etmediği, ilk bakışta sert mizaçlı, zor bir insan olarak karşımıza çıkan şair, küçük hesapların insanı olmamıştır (Karataş, 1998: 110-117). "Hâtıralar"daki Karakoç, zorluklar karşısında vazgeçmeyen bir sanat ve düşünce adamıdır. Hayatını idealleri uğruna erken yaşta planlamış, kader elverdiği ölçüde bu plana sadık kalmıştır.

"Yanlışlıklar Trajedyası" ve Yol Ayrımları

Sezai Karakoç'un "Hâtıralar"ında edebiyat, sanat, siyaset gibi pek çok alandan önemli isimlere dair bilgi, düşünce, anekdot bulunmaktadır. Bunlar, geçmiş dönemlere ve bahsi geçen şahsiyetlere dair bilgiler vermesi bakımından son derece önemli yazılardır.

Hatıralarında kendisi hakkında kasıtlı kasıtsız yanlış yazılanlardan yakınan Karakoç, aynı durumu başka şair ve yazarların da yaşadığını ifade etmiştir. Yazar, kendisiyle ilgili Nuruosmaniye Camii'nde cenaze namazı kıldırıldığı, Maliye Bakanlığındaki vazifesinden istifa ettikten sonra serbest çalıştığı, liseyi bitirdikten sonra on üç yıl Necip Fazıl'ın yanından ayrılmadığı, yine Necip Fazıl'ın burslarına ve müfettiş muavini iken yevmiyelerine el koyduğu gibi asılsız iddialara cevap vermiştir.

Karakoç'un ortaokul yılları Maraş'ta geçmiştir. Maraş'ın kurtuluş yıldönümü sebebiyle Ahmet Hamdi Tanpınar şehre gelir. Bu gelişinde Sezai Karakoç'un okulunda bir konuşma yapar. Şair, İsmet İnönü ve Kazım Karabekir ile de Maraş'ta karşılaşır. Kazım Karabekir sınıflarına gelmiştir. Karakoç, onun için "Karabekir Paşa, bende, temiz yürekli, vakarlı, yurtsever bir insan etkisi bırakmıştı. Ancak fazla bir derinlik ifadesi bulamamıştım." demiştir (Karakoç, S. 29, s. 11).

Sezai Karakoç'un "Hâtıralar"ında yer verdiği siyasetçilerden biri de Adnan Menderes'tir. Menderes'in 1950'den sonra hayata geçirdiği kalkınma hamlelerine, olumsuzluklarına rağmen, sıcak baktığını belirtmiştir. (Karakoç, S. 32, s. 16). 1951'de Demokrat Parti (DP) aleyhine gösteri yapan gençlere karşı toplanıp Menderes'le görüşen yüz elli kadar gencin arasında Karakoç da vardır. Sezai Karakoç, bu görüşmede Menderes'i "kendisi yumuşak, ifadesi sert", tereddütlü mizaca sahip bir siyasetçi olarak niteler (Karakoç, S. 46, s. 6-7).

Sezai Karakoç, *Büyük Doğu* ile ortaokul yıllarında Maraş'ta tanışır. Duvarlarda derginin "bir nar-ı beyza" gibi çıkacağı haberini okuyan Karakoç, o günden sonra bu davanın önemli temsilcilerinden biri olur. *Büyük Doğu*'yu takip ettiği için okul müdürü ile araları bozulur, çeşitli sıkıntılar yaşar. Lise öğrenimi için Gaziantep'e gittiğinde de derginin eski sayılarını okumuş, daha o yıllardan edindiği bilinçle davasına yoldaş bulmaya çalışmıştır. Bu sebeple Necip Fazıl Kısakürek, "Hâtıralar"da en çok zikredilen şahsiyetlerden biridir. Karakoç, ortaokul yıllarından itibaren "üstad"ın izinden ayrılmaz, onun isteklerini emir telakki eder. Dava için zorluklara göğüs gerer.

“Hâtıralar”da Necip Fazıl’ın çalkantılı hayatından kesitler bulunmaktadır. 1951’de *Büyük Doğu* gelişim evresindedir. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) taraftarı gençler derginin yazıhanesi önünde birtakım gösteriler yapmaktadır. Buna karşı “*milliyetçi-mukaddesatçı*” gençlik de toplanmış ve Başbakan Adnan Menderes ile görüşmüştür. Bu hadiseler cereyan ederken *Büyük Doğu*’ya çok büyük zararı dokunacak bir olay gerçekleşir. Basılan bir kumarhanede yakalananlar arasında Necip Fazıl da vardır. Gazeteler bu olayı *Büyük Doğu* Cemiyetinin aleyhine kullanır. Necip Fazıl’a “*süperdür*” adını takarlar. Necip Fazıl kumarhaneye önce röportaj yapmak için, sonra da yazıhaneye bir fedai bulmak için gittiğini söyler. Bu olay üzerine *Büyük Doğu* kapanır. Derginin etrafındaki gençlerin çoğu Risale-i Nur talebesi olur. Sezai Karakoç, “Hâtıralar”da bunun bir komplo olduğuna inandığını söylese de “*üstad*”ın bu konuda “*istikrarlı bir savunma gösteremedi*”ğini kabul eder (Karakoç, S. 46, s. 7-8). Necip Fazıl’da eski alışkanlıklar ara ara gün yüzüne çıkar. Şair bir dönem bir yarış atı satın alıp seyis tutar. Yine bir gün hipodroma gittiklerinde yerdeki at yarışı kâğıtlarını inceleyip oradakilere hangi ata oynadıklarını, hangi atın kazandığını sorar. Millî Piyango gişelerinden de bilet çeker (Karakoç, S. 64, s. 18). Karakoç, başka bir gün de matbaada çalışırken bir adamın gelip “*üstad*”ı at yarışlarına götürmek için ısrar ettiğini anlatır. Necip Fazıl, bu adamın teklifi karşısında ikileme düşer. Biraz önce kovduğu adamı bir müddet sonra sakın sakın dinleyip sorular sorar, onun tahminlerini eleştirir. Sezai Karakoç, “*üstad*”ı birkaç kez de Kadıköy’de Panorama Kahvesinde bir grup içinde kâğıt oynarken görmüştür (Karakoç, S. 109-110, s. 13).

Sezai Karakoç, Necip Fazıl için elinden gelen her şeyi yapmaya çalışmıştır. Fakat bunda Karakoç’u bu şekilde davranmaya iten temel saik idealler ve davadır. Karakoç, inandığı davaya öncülük eden “*üstad*”ın bonolarına kefil olup bazı borçlarını ödemiştir (Karakoç, S. 2, s. 13).

Büyük Doğu’nun “Edebiyat-Sanat” sayfasını bir dönem Sezai Karakoç idare etmiştir. Gazetenin yazı işleri müdürü bu sayfaya müdahale edince Karakoç’la aralarında bir münakaşa olur. Ertesi gün Necip Fazıl’la Karakoç arasında şu konuşma geçer:

“(…) Bana ‘yazı işleri müdürüyle aranızda tartışma olmuş’ dedi. ‘Maalesef, öyle oldu’ dedim. Ne olduğunu sormadan, ‘Sen onlara, Necip Fazıl Bey’e söyler, sizi buradan attırırım demişsin’ dedi. Oysa böyle bir söz asla ağızımdan çıkmamıştı. Bunu söylemem mümkün de olamazdı. O kadar yıl beraber olduğumuz üstadın bunu bilmesi lazımdı. Canım sıkıldı. Ben de ‘onların bu sözüne inandınız mı?’ dedim. O da ‘söylemiş olabilirsin’ deyince çok müteessir oldum. Bir şey söylemedim. Bir müddet gazeteye uğramadım. O arada gazete kapanmış.” (Karakoç, S. 70, s. 14).

“Hâtıralar”da yer alan tek kırgınlık budur. İşin aslına bakılırsa Karakoç’u üzen, bu kadar kıymet verdiği “*üstad*”ın ona beklediği değeri vermemiş olmasıdır. İkilinin arasındaki dargınlık üç yıl kadar sürmüştür.

Cemal Süreya ile Sezai Karakoç, Siyasal Bilgiler Fakültesinden sınıf arkadaşısıdır. İkilinin yolları ve kaderi edebî yaşamlarında da meslek hayatlarında da birçok defa kesişmiştir. “Hâtıralar”da Cemal Süreya ile ilgili birçok anı yer almaktadır. Bu anıların

bir kısmı Süreya'yı tekzip niteliğindedir. Karakoç, kendisiyle ilgili yazıların hepsinde Cemal Süreya'nın, olayları kendi istediği şekle sokup gerçekleri çarpıttığını söyler (Karakoç, S. 51, s. 8). Karakoç'a göre Cemal Süreya, bu yazılarında kurnaz bir amaç peşindedir. Şair, bu iddiasını Necip Fazıl'a burslarını verdiği, onun borçlarını ödediği söylentileri üzerinden şu şekilde açıklar:

"(...) Çok zeki olan fakat ne yazık ki samimiyet ve hüsnüniyetten zaman zaman böylesine uzaklaşan Cemal'in oyununa gelmemek gerekir. Cemal, muhal ve akıl almaz fazilet veya saflıkları bana izafe ederek, benim bunları yalanlamamı sağlamak ve böylece bu kez de benim hiçbir fedakârlığımın bulunmadığı izlenimini verdirmek kurnazlığı peşindedir bu yazılarda." (Karakoç, S. 62, s. 12).

Mülkiyede üç yıl yan yana oturan ikilinin ortak noktası sanat ve edebiyattır. Karakoç, zeki ve yetenekli olarak nitelediği Cemal Süreya ile ortak sohbet konularının bulunduğunu fark eder. Fakülte yıllarında ikisi de şiirler yazar. Ancak mizaçları birbirinden farklıdır. Cemal Süreya'da her şeyden önce şiir gelir ve her şey onun şiirinin malzemesi olabilir. Bir konuda konuşulanları hızlıca dizelere dökülebilir. Sezai Karakoç'ta ise fikir önce gelir ve bir konunun imgeleşmesi daha uzun zaman alır.

Sezai Karakoç, Cemal Süreya'nın yetiştiği ortamın İslam'a uzak olmadığını ancak rağbet solda² olunca şairin gittikçe solculaşmış ve kendine karşı tavrının olumsuzlaştığını ifade eder (Karakoç, S. 51, s. 10). Öte yandan Cemal Süreya da günlüklerinde "*mukaddesatçı*" sanatçılarla aralarında bir kopukluk olmadığını, daha sonra bu kopukluğu karşı tarafın yarattığını söylemiştir (Süreya, 2013, s. 304). Cemal Süreya gibi Muzaffer Erdost da bir dönem mistik hikâyeler yazdıktan sonra tam anlamıyla sola angaje olur (Karakoç, S. 111-112, s. 20-21). "Hâtıralar" da görüş olarak ciddi yön değiştirdiği ifade edilen bir yazar da Uğur Kökden'dir. Karakoç, onun Milliyetçiler Derneğinden ve Nurettin Topçu'nun yakınlarından olup arkadaş gruplarına dâhil olduğunu söyler. *Yeni İstiklal*'de birlikte köşe yazarlığı yapmışlardır. Ancak Kökden, İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından Avrupa'ya gönderildikten sonra Türkiye'ye solcu olarak dönmüştür. Adından Ömer kelimesini de atmıştır (Karakoç, S. 119-120, s. 12).

Karakoç, Cemal Süreya'nın sanatını ve şöhretini her şeyden önde tuttuğunu belirterek şairin bunun için "*yalan dâhil, birçok tasvibi mümkün olmayan vasıtaları kullanmaktan çekin[mediğini]*" belirtir (Karakoç, S. 52, s. 8).

Sezai Karakoç'un Mülkiyeden bir başka arkadaşı da Şevket Eygi'dir. Eygi, ilk karşılaşmalarında Karakoç'ta "*biraz şımarık, çok bilmiş bir lise son sınıf öğrencisi*" intibayı bırakmıştır. "*Galatasaray mezunu, namaz kılan, oruç tutan, Müslüman bir öğrenci, hele o zaman, son derece nadir biri demektir[r].*" (Karakoç, S. 51, s. 10). Şevket Eygi de Cemal Süreya gibi "Hâtıralar" da önemli yer tutan isimlerdendir. Karakoç, Eygi ile genel manada görüş olarak aynı cephede yer alır. Öte yandan Eygi'nin gazeteciliği sebebiyle yolları çok defa kesişmiştir. "Hâtıralar"ın kaleme alındığı dönemde ikilinin arkadaşlığı

² TDK, sağı "ekonomi ve siyasette gelenekçi (görüş)."; solu ise "sosyalizme yakın görüşte olan grup." şeklinde tanımlamaktadır. İlgili kavramlar çalışmamızda bu genel çerçevede kullanılmıştır.

devam ediyordur. Ancak şairin, Cemal Süreya gibi Şevket Eygi'yle de sınırlı bir arkadaşlığı olmuştur. Karakoç'a göre her iki isimde de ego baskındır. Süreya'daki şöhret düşkünlüğü Eygi'de para sevgisi olarak tezahür eder (Karakoç, S. 52, s. 8).

Çetin Altan, Necip Fazıl'ın Ankara Palastaki sohbetlerinde bulunmuştur. Dünya görüşleri ayrı bu iki edebiyatçı bir araya geldiklerinde uzun uzun sohbet eder. Karakoç'a göre Çetin Altan, kendini sürekli konuşmak ve espri yapmak zorunda gibi hisseden, önceleri yazdığı yazılar dikkat çekmeyince halkın genel temayülünün aksine yazılar yazarak başarılı olmuş bir köşe yazarıdır. Karakoç, o dönem Çetin Altan'ın yazdıklarını en çok sağ görüşlülerin okuduğunu ve ağır sözlerle eleştirdiklerini söyler. Bu tutumlarıyla Çetin Altan'ın propagandasını yaptıklarının farkında olmadıklarını ifade etmiştir (Karakoç, S. 64, s. 11).

1959'un son günlerinde Said Nursi, doğuda çeşitli yerleri ziyaret etmek ister. Muhafiz pozisyonundaki CHP, Said Nursi'yi DP'nin doğuya gönderdiğini iddia eder. Konu git gide siyasetleşir. Hükümet, radyo aracılığıyla Said Nursi'nin Isparta'da kalmasına ilişkin kararname yayımlar. Yaşar Kemal gibi düşünceleri Said Nursi ile zıt isimler bile kararı seyahat hürriyetinin kısıtlanması olarak değerlendirir. Nitekim polis takibindeki Said Nursi Urfa'da vefat eder. Sezai Karakoç, "Hâtıralar"ında naklettiği bu olay aracılığıyla Said Nursi ve oluşan cemaat hakkındaki düşüncelerini ifade etmiştir:

"Bediüzzaman, kabına sığmayan bir zekâ, eşsiz bir hafıza, güçlü bir irade sahibi, çocukluk ve gençliğinde öğrenme merakıyla medreseleri dolaşmış, kendisine hocaların güç yetiremediği bir âlim, cesur, ömrünü İslam için vermiş, feda etmiş bir mücahittir. (...) Risale-i Nur ve şahsı için kullandığı bazı ifade ve yorumlar, sonradan farklı tefsirle, kabul edilemeyecek bir şekle büründürülmüştür. Aşırı sevgi, mübalâğa doğurmuş bu da bugün diğer birçok cemaat ve gruplar gibi bir nurcular grubu doğmasına neden olmuştur." (Karakoç, S. 84, s. 10).

Osman Yüksel Serdengeçti, yer aldığı cephe bakımından "Hâtıralar"ın önemli isimlerinden biridir. Serdengeçti, 1946-1950 yılları arasında Halk Partisine yönelttiği eleştirileri ve *Serdengeçti* dergisiyle halktan belli bir kesimin itibarını kazanır (Karakoç, S. 43, s. 8). Davanın birçok aşamasında Necip Fazıl'ın yanında bulunur. Necip Fazıl, para için sık sık ona başvurur. Malatya Davası'ndan ötürü Necip Fazıl'la birlikte o da hapsedilmiştir. Osman Yüksel, ateşli bir dava adamı olmakla birlikte düşüncelerinde ve çalışmalarında disiplinli ve düzenli değildir (Karakoç, S. 61, s. 11-12).

1950-1970 yıllarının önemli fikir adamlarından Fethi Gemuhluoğlu da "Hâtıralar"da yer verilen isimlerden biridir. Şair, Gemuhluoğlu ile Marmara Kahvesinde geçen bir konuşmaları üzerinden bazı dinî konularda ihtilafa düştüklerini ifade etmiştir. Karakoç, aralarındaki fikir ayrılığının sebebini Fethi Gemuhluoğlu'nun yetiştiği çevre olarak görür (Karakoç, S. 82, s. 9-10). Gemuhluoğlu, birkaç defa Necip Fazıl'ın hakkında olumsuz konuşur. Karakoç, bunlara da itiraz eder. Şaire göre Gemuhluoğlu, Millî Selamet Partisinin sunduğu imkânları tercih etmiş ve zaman zaman bozuşsa da o grubun içinde kalmayı yeğlemiştir (Karakoç, S. 131-132-133, s. 11-12). Bu bakımdan onu tam olarak "dava"nın içinde görmez.

Önce Fikir, Sonra Duygu

Sezai Karakoç'un "Hâtıralar"ı, onun edebî hayatına ışık tutacak niteliktedir. Şair, edebiyat yolunda kat ettiği mesafeleri bu yazılarda kaleme alır. Karakoç, ailesinden bahsederken bu konuyla ilişkili olarak takma adları hakkında bilgi verir. İlk yazısında kullandığı (M.L.) Mehmet Levendoğlu'nun kısaltmasıdır. Mehmet şairin adı, Levendoğlu ise ailesinin lakabıdır. Mehmet Yasin'deki Yasin ise babasının adından gelmektedir (Karakoç, S. 8, s. 10).

Karakoç'un lise son sınıfta yazıp Mehmet Levendoğlu imzasıyla *Büyük Doğu*'ya gönderdiği "Sabır", dergiye gönderilen üç yüz şiir arasından seçilerek yayımlanır. Bu, şairin yayımlanan ilk şiiridir. Karakoç, bu şiiri kitaplarına alacak güçte bulmamıştır. Aynı dönem Gaziantep'te çıkan *Dernek* dergisinde de ilk yazısı yayımlanmıştır (Karakoç, S. 39, s. 10).

Karakoç, üniversite yıllarında *Büyük Doğu* cemiyetini yakından takip eder. 1951'de Cemiyet'in yönetim kurulu ilan edilir. Karakoç "Hâtıralar"ında, gençken farkına varamadığı yönetim uyumsuzluğunu dile getirmiştir. Özellikle Cevat Rifat Atilhan ve Abdurrahim Zapsu, Necip Fazıl'ın devrimci düşünceleri ve mizacı ile uyuşmayacak kimselerdir. (Karakoç, S. 44, s. 7-8). İlerleyen yıllarda Necip Fazıl ile Cevat Rifat Atilhan'ın birbirlerine ağır ithamlarda bulunmaları, Karakoç'un değerlendirmesinde haklı olduğunu göstermektedir (Kısakürek, 1989, s. 97-99).

Mülkiye yıllarının en önemli hadiselerinden biri şüphesiz "Monna Rosa" şiiridir. Karakoç'un bu şiiri kaleme aldığı 1952 yılı, okul kitaplarında Yahya Kemal'in saltanatını devam ettirdiği, bunun dışında ise Orhan Veli tarzı şiirin çiğ gibi büyüdüğü bir yıldır. Bu ortam içinde Karakoç, "Monna Rosa" için uygun bir dergi bulamaz. Ona göre *Büyük Doğu*, davanın gazetesidir. *Hisar* ise yalnızca yeni serbest şiire tepkiden ibaret bir dergidir. "Monna Rosa"yı Karakoç'un Mülkiyeden bir arkadaşı şairden habersiz *Hisar*'a verir. Bilindiği üzere bu şiirin ortaya çıkışıyla ilgili birçok iddia ortaya atılmıştır. Bunlardan en önemlisi şiirin bentlerindeki baş harflerin akrostiş oluşturarak Muazzez Akkaya adını vermesidir. Karakoç, "Hâtıralar"ında bu şiirle ilgili tüm söylentilerin asılsız olduğunu iddia etmekle yetinir. "Monna Rosa"nın o dönem itibarsızlaştırılan gül kavramını yeniden şiirimize dâhil etmesine dikkat çeker. Bu şiir ve ardından yazılan devam şiirleri 1950'lerde heceden serbest şiire geçişin bir örneğini temsil eder (Karakoç, S. 49, s. 6-14).

1953'te Sezai Karakoç'un şiirleri iki koldan ilerler, "Biri ideolojik tavrın ağır bastığı şiirler, biri de kişisel yaşantı ve duyuşun tema olduğu şiirler." Şair, ideolojik şiirlerine örnek olarak "Ötesini Söylemeyeceğim", "Şahdamar", "İp", "Makas", ve "Kapalı Çarşı"yı gösterir (Karakoç, S. 56, s. 11).

O dönem Mülkiyeden birçok edebiyatçı yetişmiştir. Bunlardan biri de Ece Ayhan'dır. Karakoç "Hâtıralar"ına onun şiiri ile ilgili değerlendirmelerini yazmıştır:

"Ece Ayhan, hep gazine bir masaya arkadaşlarıyla oturur, şiirini âdeta onlarla birlikte yazardı. Her mısramı, her kelimeyi, sanki bir matematik sorununu ya da bir satranç durumunu tartışıyorlarmış gibi arkadaşlarıyla konuşur görünüyordu. Bazen bir kelimeyi bir yerden kaldırıp öbür yana

alırlardı. (...) Tamamen kişisel bir duygu ve ortaya koyuş işi olan şiirin, böylesine orta malı gibi işporta masasında ellenip yoklanarak örselenmesini, dökülüp saçılmasını yadırgamışumdur. (...)” (Karakoç, S. 60, s. 12).

Sezai Karakoç, Mülkiyeyi bitirip İstanbul’da maliye müfettiş yardımcılığı yaptığı 1955’te bir taraftan da günlük gazete olarak çıkan *Büyük Doğu*’nun edebiyat-sanat sayfasını hazırlar. Bu yıllarda Cemal Süreya da Osman Mazlum müstearıyla *Büyük Doğu*’da yazar. Aziz Nesin de “Sabah-ı Şerifler Hayrolsun” başlıklı bir sütunda yazmıştır. Bu dönem *Büyük Doğu*, Adnan Menderes’in örtülü ödenekten gönderdiği para ile yayın hayatını sürdürmüştür.

Karakoç’un İkinci Yeni şiirine dâhil edilip edilemeyeceği tartışmalı bir konudur. Şair, “Hâtıralar”da bu konuya birinci ağızdan cevap verir. Karakoç’un “Balkon” şiirini *Pazar Postası*’na gönderen Cemal Süreya’dır. Sezai Karakoç, sol görüşlü bir dergide şiirinin ve arkadaşına yazdığı mektuptan bazı bölümlerin yayımlanmasına başta çok sinirlense de ayrı bir forma gibi düzenlenen edebiyat sayfasının sanatı ideolojiden ayrı tutması, Cemal Süreya ve Muzaffer Erdost’un ısrarları sebebiyle burada yazmaya devam eder. Ancak kendisini İkinci Yeni şairleri arasına katmaz. Karakoç’un şiiri ile İkinci Yeni’nin benzerliği ancak “*biçim bakımından bazı ortak yanların bulunmasından ibaretti[r].*” (Karakoç, S. 73, s. 7-8). Bu bakımdan şairin bu harekete yaptığı öncülüğün istemsiz gerçekleştiğini ifade etmek gerekir.

1958’de Edip Cansever, *Yerçekimli Karanfil* kitabıyla Yeditepe Şiir Ödülü’nü alır. Karakoç, “Bir Materyalist Şiir” başlığıyla eser hakkındaki eleştirilerini *Pazar Postası*’nda yayımlar. Ortaya çıkan polemige Asım Bezirci, Ülkü Tamer, Ece Ayhan, Cemal Süreya gibi isimler de dâhil olur. Karakoç, eleştirilerini şaire değil, şiire yazdığını belirtse de konu şahsileşir. Bu polemige toplu bir son cevap yazan Karakoç, hayatı boyunca bir daha polemige girmez, hakkında yazılan hiçbir yazıya cevap vermez. Bu hususta sadece geleceğe doğru bilgi bırakmak amacıyla “Hâtıralar”da bazı konulara cevap niteliğinde yazılar yazmıştır (Karakoç, S. 78, s. 8-15).

Sezai Karakoç’un şiirleri uzun süre kitaplaşmamıştır. 1973’e kadar basılanlar ise şairin istediği ciddiyetten uzak, kimi yerleri değişmiş olarak basılmıştır. Karakoç, ilk şiir kitabı *Körfez*’i 1959’da kendi parasıyla kartvizit basan bir matbaada bastırır (Karakoç, S. 82, s. 7). Esasen Karakoç’un eserleri ancak 1974’te Diriliş Yayınlarını kurması ile yayın ciddiyetine kavuşur. Bu ciddiyeti sağlamak için şair, kendi kitaplarını basmak durumunda kalmıştır. Onunla aynı yolu izleyen bir başka yazar da Büyükdoğu Yayınları ile Necip Fazıl Kısakürek’tir. Karakoç, bu yolu izlemelerindeki amacın dava olduğunu, ne yazdıysa dava için yazdığını ifade eder (Karakoç, S. 131-132-133, s. 9-10).

Şairin ikinci şiir kitabı *Şahdamar* yayımlandığında Necip Fazıl, eser hakkında övgü ve hayret dolu bir fıkra yazar. Oysa bu kitap yayımlanana kadar Karakoç’un birçok şiiri yayımlanmış, hatta *Büyük Doğu*’nun edebiyat-sanat sayfasını idare etmiştir. Necip Fazıl’ın daha önce genç ediplerle ilgili yazdığı görülmemiştir. Karakoç, üstadının geç kalan ilgisine, Necip Fazıl ise Karakoç’un yazdığı yazıya hemen teşekkür etmemesine içerler. Karakoç, mahcubiyetinden teşekkür edemediğini ifade etmiştir (Karakoç, S. 92-93, s. 8).

“Hâtıralar” birçok edebiyatçının eserleri hakkında bilgi içerir. Bunlardan biri de Cemal Süreya’dır. “Hâtıralar”da onun sanatı hakkında bilgiler yer alır. Bunlardan biri Süreya’nın “Mardin” şiiridir. Bu şiir, Karakoç’un, arkadaşına mektuplarla görevli bulunduğu Mardin’i anlatmasıyla ortaya çıkar. Cemal Süreya, bu mektuplardan sonra “Mardin” şiirini Mardin’i görmeden yazar. Süreya için çevresi bütünüyle şiir malzemesidir (Karakoç, S. 83, s. 9). Karakoç, Cemal Süreya’nın “*yüzüm giyotine abone*” mısraı, “*telaşlı Kafka*” imajı gibi kendisine ait birçok malzemeyi sorgusuz sualsiz kullandığını belirtmiştir (Karakoç, S. 96, s. 8).

“Diriliş”, Sezai Karakoç’un fikir dünyasının en kapsamlı adıdır. Bu düşünce, çağı İslam’a uyarlamak olarak özetlenebilir (Karataş, 1998: 128). *Diriliş*, dergi olarak da Karakoç’un hayatında çok önemli bir yer tutar. Şair, daha önceden dergi çıkartmak istemişse de ilk sayı 1960 nisanında yayımlanır. “Diriliş” isminden kasıt başta tam olarak anlaşılmaz. Karakoç bu adı sosyolojik ve tarihi anlamda diriliş olarak düşünmüş, metafizik olarak da basübadelmeytin karşılığı olarak koymuştur. Derginin 1960 İhtilali’ne kadar çıkan iki sayısı, sahipliğini İsmet İnönü’nün kızı Özden Toker’in, müdürlüğünü ise İnönü’nün damadı Metin Toker’in kardeşi Mübin Toker’in yaptığı Kardeşler Matbaasında basılmıştır. *Diriliş*’in muhalif içeriği düşünüldüğünde bu durum sıradan bir hadise değildir. Ancak matbaa Karakoç’un peşin uyarılarına “*Burası bir ticarethanedir. Muhtevası bizi ilgilendirmez.*” cevabını verir (Karakoç, S. 84, s. 14-15).

27 Mayıs Darbesi’nden sonra *Diriliş*’i yeniden çıkarmak imkânı kalmayınca Sezai Karakoç, *Yeni İstiklal* ve *Yeni İstanbul*’da yazmıştır. Bu gazetelerde fikir sayfası yapmak, genç nesilden bir okur kitlesi oluşturmak gibi ideallerine giden yolları kapalı görünce yazmayı kesmiştir (Karakoç, S. 96, s. 6-7). Karakoç’un aklında daima “Diriliş” düşüncesi yer alır. İdealleri uğruna yazabilmek için memuriyetten istifa edip borçla *Diriliş*’i ikinci kez çıkarır. Bu defa derginin ömrü bir yıl sürer. *Diriliş*, bu bir yılda arzulanan bazı hedeflere ulaşır ancak maddi sebeplerle kapanır.

Bu yıllarda sağ kesimin gazetesi olarak *Bugün* ve *Sabah* çıkmaktadır. *Bugün* gazetesinin sahibi Şevket Eygi’dir. Karakoç’la Eygi arasında fikir uyuşmazlıkları vardır. *Sabah* da Karakoç’un arzu ettiği ortama sahip değildir. Bu sebeple çevresinden gelen baskılara rağmen bir süre bu gazetelerde yazmamıştır. Şevket Eygi, istekli olmamakla birlikte Karakoç’un yazılarını görmek isteyenlere karşı sorumluluğu üzerinden atmak için yazara teklif götürür. Ancak şartlarda anlaşma sağlanamaz (Karakoç, S. 105-106, s. 11). Sezai Karakoç, dönemin İslami görüşteki yayın organlarının birleşmesinden doğabilecek faydayı ve bunun gerçekleşmemesinden gelen kaybı şu şekilde açıklar:

“Eğer 1966 yılında *Sabah* ve *Bugün* diye iki gazete çıkarılacağına tek bir gazete çıkarılsaydı, yönetimi Necip Fazıl Bey’e verilseydi, mali ve idari görevleri muktedir müdürlere teslim edilseydi, Şevket [Eygi] de orada bir görev sahibi olsaydı, ben de yazsaydım, diğer arkadaşlarımız da her biri bir suretle gazeteyle ilgili olsaydı, sanırım, o gazete bugüne kadar, gittikçe büyüyerek devam eder ve çok etkili olurdu. Fakat öyle olmadı. Bugün [1990] camianın sözde dört gazetesi, otuz küsur dergisi, belki 150 yayınevi var ama beklenen hizmetle oranlı bir etki yok.” (Karakoç, S. 107-108, s. 11).

Sezai Karakoç, dönemin *Bugün* gazetesini çok satmak için türlü sansasyonlar arayan bir yayın organı olarak anlatır. Şevket Eygi'nin anlayışını eleştirir. "Hâtıralar" da bu ismin sürekli Karakoç'a köstek olduğu görülür.

Karakoç, sağ görüşlü gazeteleri kendi isimlerini yüceltmek, kendi değerlerini vurgulamak yerine farkında olmadan solcuları meşhur ettikleri için de eleştirir:

"(...) İşte sağda hep bu usul uygulandı. Hep solculara, İslam düşmanlarına hücum yapılarak bir yere varılabilir sanıldı. Oysa, solcu ve Batıcı basın hiçbir zaman bizim isimlerimizi, tenkit için olsun manşetlere çıkarmadı. Bizi hep yokmuşuz gibi saydı. Sağ gazeteler kendi yollarını ve adamlarını tanıtacağına, hep bu şekilde, solun, dinsizliğin, Batıcılığın kötü olduğunu yazmakla vakit kaybetti. Solcuları, Batıcıları meşhur etti (Karakoç, S. 109-110, s. 15).

Diriliş kapanınca başka bir yerde yazmayan Karakoç, edebî çalışmalarına ağırlık vermiştir. Şair, önce denizle bir mülakat gibi nitelediği ve kırk günde tamamlanan "Hızır ile Kırk Saat"i, ardından da "Taha'nın Kitabı"nı kaleme alır. Bu yıllarda *İslam'ın Diriliş*'i Nurculuğu ve Said Nursi'yi öven kısımları nedeniyle toplatılır ve Karakoç mahkemeye sevk edilir. Bu dava devam ederken *Yazılar* da toplatılır. *İslam'ın Diriliş* davasına bilirkişi olarak dâhil edilen Zeki Velidi Togan, raporunda kitapta bir suç unsuru bulunmadığını ifade eder (Karakoç, S. 113-114, s. 26). Bu rapor, daha önce olumsuz görüş bildiren bilirkişilerin raporlarında olumlu değişmelere yol açar. Karakoç'un uzun süre devam eden davaları beraatle sonuçlanır. Ancak 12 Mart'tan sonra temyizle kararlar bozulur, davalar yeniden görülmeye başlanır ve Karakoç'un bu iki eserinin suç unsuru barındırdığı kararı verilir. Bu davalardan aldığı cezalar önce para cezasına çevrilmiş, ardından 1974'te çıkarılan af kapsamına girmiştir.

Sezai Karakoç, bu dönemde hem *Diriliş*'in ikinci kez kapanmasından doğan borçlarını ödemek hem de düzenli yazabilmek amacıyla altı aylık ücretini peşin alarak *Sabah*'ta fıkra yazarlığına başlar. Burada "Sütun" başlıklı yazıları bir süre devam eder. *Sabah*, Şevket Eygi'ye devredilince Sezai Karakoç gazeteden ayrılır.

Şair, *Sabah*'tan ayrıldıktan sonra 1969 ekiminde üçüncü kez *Diriliş*'i çıkarmaya başlar. Ne var ki on altı sayıdan sonra 1971'in ocak ayında dergi tekrar kapanır. Maddi çaresizlikler içinde kalan şair, yeniden memuriyete döner. Ankara'ya gitmesinin etkisiyle "*sürgün şiirleri*" olarak niteleyip zamanla anlamlarının ortaya çıkacağını düşündüğü şiirlerden müteşekkil *Zamana Adanmış Sözler*'i kaleme alır (Karakoç, S. 125-126, s. 11).

Turan Karataş, "Hâtıralar" okunmadan Sezai Karakoç'un şiirinin tam manasıyla anlaşılacağı görüşündedir (Karataş, 1998: 404). Biz de bu kanaatteyiz. Çünkü "Hâtıralar" da şairin mahlasları, eserleri ile ilgili birinci ağızdan bilgiler, şiirlerini ortaya çıkaran koşullar gibi pek çok bilgi yer almaktadır. Öte yandan şairin hatıraları, dönemin sanatçıları hakkındaki gözlemlerini ve yorumlarını da içerir. Bu yazılardan *Diriliş* düşüncesiyle ilgili bilgilere, bu idealin Karakoç'un hayatına ve sanatına etkisine ve dergi olarak vücut bulmuş halinin seyrine de ulaşılmaktadır.

Daima Muhalif Kalmak

Sezai Karakoç'un "Hâtıralar"ı 1940'lı yıllardan 1970'lerin başına kadar uzanmaktadır. Yazar, bu süre zarfında Türkiye'deki birçok siyasi değişime ve toplumsal olaya tanıklık etmiştir. "Hâtıralar"da bu gelişmeler ve kişiler hakkındaki fikirlerini açıkça dile getirmiştir.

Karakoç'un çocukluğu ve ilk gençliğinde Türkiye'de tek parti iktidardadır. Sezai Karakoç, o yıllardan itibaren CHP'ye ve İnönü'ye muhaliftir. Çok partili düzene geçiş ise sancılı olmuştur. 1950'de başlayan Demokrat Parti iktidarının ilk icraatlarından biri ezanın aslına uygun şekilde Arapça okunması kararıdır. Bu karardan önce meclisin önünde toplanan bir grubun topluca ezan okuması, Ankara'da büstlerin kırılması CHP'nin "irtica var" demesine sebep olur. Karakoç, bu olayların provokasyon olabileceğini belirtmiştir (Karakoç, S. 43, s. 8).

Sezai Karakoç, CHP gittikten sonra zihniyetinin her yere hâkim olmaya devam ettiğini belirterek çok partili düzenin demokrasi için değil, zaruretten doğduğunu ifade eder:

"İsmet Paşa'nın demokrasiyi memleketimize getiren kişi olduğunu, füzuli meddahlar, bugüne kadar [1989] yazıp durdular. Hâlâ her fırsatta yazıp tekrarlayıp duruyorlar İnönü'nün demokrasi âşıklığını ve kahramanlığını. Bu iddianın aslı yoktur. İnönü, mecburiyet tahtında, İkinci Cihan Harbi öncesi ve ilk yıllarında Almanlarla sıkı fıkı olmamızın kefareti olarak (Belki de Amerikalılarla gizli anlaşma sonucu beliren) Rus tehdidi ve isteklerine karşı Amerika'ya sığınmanın sonucunda, muvazaalı ve kontrollü bir çok partili görünüme geçmeyi denemek zorunda kaldı." (Karakoç, S. 44, s. 6-7).

Bu bakımdan yazar, DP'nin başta halkın istediği parti olmadığını, milletin yüklediği misyonla zaman içinde böyle bir partiye evrildiğini savunur.

DP iktidarının ilk yıllarında Karakoç Mülkiyede öğrencidir. Çok partili düzene geçilmesine rağmen üniversitelerde hâlâ tek talebe cemiyeti bulunmaktadır. Bu cemiyetler de doğal olarak CHP'lidir. Bu duruma karşı Millî Türk Talebe Birliği (MTTB) olsa da bu Birliğin Fakültelerde şubesi yoktur. Mülkiyede bu durumdan rahatsız olan öğrenciler, ayrı bir dernek kurar. Sonradan MTTB'nin Ankara Şubesine dönüşen bu dernek, iktidardan destek görmez ve sönük kalır. Karakoç, bu yapılanmalar DP'den destek görseydi 27 Mayıs İhtilali'nde üniversite gençliği toptan CHP'li görülmeyecekti demiştir (Karakoç, S. 50, s. 9-10).

Malatya Hadisesi³ sonrasında DP, üzerindeki baskıyı azaltmak için İslamcı ve milliyetçi yayını durdurur. Millet Partisi kapatılır. Böylece DP'nin aynı çizgide bir rakibi kalmamış olur. İlk bakışta bu durum Partinin lehine gibi görünse de Karakoç'a göre DP'yi ihtilale götüren temel sebeplerden biri her türlü İslamî yayın ve teşekkülün kapatılmasıdır (Karakoç, S. 58, s. 10).

³ 1952'de Vatan gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman, Büyük Doğu Cemiyetine üye Hüseyin Üzmez tarafından Malatya'da vurulmuştur. Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Kabacalı, A. (1993). *Türkiye'de Siyasal Cinayetler*. İstanbul: Altın Kitaplar Yay.

Sezai Karakoç, millî ve mukaddes değerlere sahip çıkılması için hayatı boyunca çaba göstermiş bir ediptir. Bu hususta ülkedeki tahribattan duyduğu üzüntüyü hatıralarında dile getirir. 1950'ye kadar geçmişle ilginin kopması için devlet eliyle bilinçli olarak türbelerin, mezarlıkların, eski kitapların yok edildiğini ifade eder. Aynı tahribin 1950'den sonra bilinçsizlik sebebiyle devam ettiği ve tabiata da sirayet ettiği görülür (Karakoç, S. 73, s. 6).

1960'a gelindiğinde DP-CHP gerilimi gittikçe artar. 05.05.1960 saat 5'te cumhuriyet tarihinin ilk sivil itaatsizlik eylemi gerçekleşir. 555 K kod adıyla anılan bu olayda çoğunluğu üniversite öğrencilerinden oluşan DP aleyhtarı insanlar Kızılay'da Adnan Menderes'i protesto etmişlerdir. Bu olayla ilgili çeşitli iddialar ortaya atılmıştır. Örneğin Cemal Süreya, o gün iki öğrencinin Başbakan Adnan Menderes'in yakasına yapıştığını söyler (Süreya, 2013, s. 316-317). Sezai Karakoç, yaşanan hadisenin tam tersini iddia etmektedir:

"Bir gün, Menderes, akşam vakti, Kızılay'a geliyor ve doğrudan talebenin arasına girip sert bir şekilde onlardan ne istediklerini soruyor. Görevliler, zor bela Menderes'i ikna edip otomobile bindirip oradan uzaklaştırıyorlar. Sonradan bu olay da tersine çevrilip öğrencilerin Menderes'in yakasına yapıştığı şekline dönüştürülmüş, bir politikacı için de yıllar yılı bir kahramanlık öyküsü gibi anlatılıp durmuştu. Neyse ki geçenlerde bu politikacı Menderes'in yakasına yapışmadığını Meclis'te açıkladı da gerçek ortaya çıktı." (Karakoç, S. 85, s. 8).

555 K olayıyla ilgili anlatılanlarda dikkat çekici husus, Sezai Karakoç'un meydana bulunmamasıdır. Buna karşılık Cemal Süreya, o gün o saatte Kızılay'daki protestoculardan biridir.

Yaşanan birçok gelişmeden sonra 27 Mayıs Darbesi gerçekleşince DP aleyhine pek çok propaganda yapılır. Cuntanın atadığı Maliye Bakanı Şefik İnan, hazinenin bomboş olduğunu söyleyerek halktan alyanslarını hazineye bağışlamalarını ister (Karakoç, S. 85, s. 11). Ali Fuat Başgil'in cumhurbaşkanı adaylığı tehditlerle engellenir. 1961 anayasa referandumunu ise baskı altında yapılmıştır. Sezai Karakoç, bu anayasanın teoride iyi olmasına rağmen uygulamalarda çift başlılık doğurduğunu ifade etmiştir (Karakoç, S. 88-89, s. 10).

Karakoç, İsmet İnönü'nün 27 Mayıs Darbesi'nin ardından gelen idamları engellemek istediğine inanmaz. "Hâtıralar" da gerçekten istese İnönü'nün bu idamları engelleyebileceğini ifade etmiştir:

"İsmet İnönü isteseydi idamları önleyebilirdi. Ama istemedi. Onun devlet ve düzen anlayışına göre, mutlaka idamların yapılması lazımdı. Yoksa, ileride, Menderes ve arkadaşları iktidara gelir ve intikam alırdı! (...) Dış âleme karşı, İnönü'nün idamları önlemeye çalıştığı izlenimini vermesi politik açıdan gerekli görülmüştü. Ama idamların yapılmasını da iç politika gereği görmüşlerdir, İnönü ve arkadaşları." (Karakoç, S. 91, s. 7).

Karakoç, 27 Mayıs'ın, CHP'lilerin ihtilali olduğunu söyleyerek bu darbenin sadece DP'ye değil, aslında "milletin öz idealine karşı yöneltmiş bir hareket" olduğunu vurgular (Karakoç, S. 96, s. 6).

Yassıada yargılamaları sırasında Fuad Köprülü, Fahrettin Kerim Gökay, Ali Fuat Başgil gibi isimler şahit olarak gittikleri mahkemede sanık durumuna düşmüşlerdir. Ayrıca Necip Fazıl Kısakürek de şahit olarak gittiği mahkemedeki ifadesi sebebiyle mahkûm edilir.

DP'nin kapatılmasından sonra siyasi boşluğu doldurmak üzere Adalet Partisi (AP) kurulur. Adnan Menderes'in, başbakanken "geleceğin başbakanı" olarak teşvik ettiği Süleyman Demirel, hızlı şekilde parlar. Bu dönemde AP'nin ilçe teşkilatı Sezai Karakoç'la görüşmek ister. Ancak Karakoç, bu teklifi reddeder. Çünkü "Demokrat Parti ve onun devamı olan Adalet Partisi, Halk Partisine nazaran millete daha yakın partiler olmakla birlikte, derde deva olacak fikir isabeti ve yoğunluğundan, şuur ve idrak keskinliğinden, birlik ve beraberlik gücünden mahrumdu[r]." (Karakoç, S. 100-101, s. 11).

Karakoç, Süleyman Demirel'in, halkın kendisine verdiği ve vermeye hazır olduğu yetkileri gereği gibi değerlendiremediğini, eski dönemden kalan sorunlara karşı "demir elli" olmak yerine "pamuk elli" olduğunu ifade etmiştir (Karakoç, S. 102-103, s. 24).

AP içerisinde ikinci planda kalan milliyetçi muhafazakâr isimlerin Necmettin Erbakan'ın etrafında toplanması Millî Nizam Partisinin (MNP) kurulmasını sağlar. Karakoç, bu partinin de İslam idealine dayalı olmadığını belirtir. Aksi hâlde 1970'te böyle bir partinin kurulmasının mümkün olmadığını söyler (Karakoç, S. 119-120, s. 15-16).

MNP'nin halefi Millî Selamet Partisi (MSP), 1973 seçimlerinde CHP ile koalisyon kurar. Bu durum, doğal olarak, seçmen kitlesini de parti içindeki bazı isimleri de rahatsız eder. Karakoç da MSP'nin izlediği yoldan memnun olmamakla birlikte aynı inancı taşıyan kimseler olarak o dönem eleştirilerini dile getirmez. "Hâtıralar" da Necip Fazıl'ın da kendisiyle aynı düşüncede olduğunu ve "Necmüddin, her şeyi mahvetti." dediğini aktarmıştır (Karakoç, S. 127-128, s. 21).

Sonuç

Sezai Karakoç'un "Hâtıralar"ı şairin hayatına ve birçok meseledeki düşüncelerine ışık tutmaktadır. Öncelikle bu yazılar, Karakoç'un kırk bir yaşına kadar ayrıntılı bir biyografisini içermektedir. Bu hatıralarda şairin çocukluğu, yetiştiği ortam, eğitimi, *Büyük Doğu* ile tanışması, Mülkiye yılları ve memuriyeti okunabilir. Ayrıca tüm bu gelişmelerin Karakoç'un edebî hayatına etkileri görülebilir.

Sezai Karakoç, "Hâtıralar"ında kendisiyle ilgili birçok iddiaya karşılık vermiş, bazı meselelere açıklık getirmiştir. Bu metinler çeşitli çevrelerden pek çok isim hakkında bilgi içermesi bakımından önemlidir. Şair, bu isimler hakkında eleştirilerde bulunurken ilkelerinden taviz vermez. "Milliyetçi-mukaddesatçı" bir cephe içerisinde yer alan Karakoç, hem bu cephenin karşısındakilerle mücadele eder hem de aynı safta yer alan isimleri eleştirmekten çekinmez. Bu bakımdan yakın olduğu isimlerle ilgili düşünceleri dikkat çekicidir.

Sezai Karakoç'un Büyük Doğu ve İkinci Yeni ile münasebeti hakkında pek çok yorum yapılmıştır. Karakoç, gençlik yıllarında Büyük Doğu düşüncesini benimseyip hizmet ettiğini belirtir. Bununla birlikte bu düşüncenin neden amaca ulaşamadığını da hatıralarında açıklar. Diriliş düşüncesinin neden Büyük Doğu'nun devamından ibaret olmadığı "Hâtıralar" dan anlaşılmaktadır.

Karakoç'un İkinci Yeni şiiri ile münasebeti Cemal Süreya'nın cüretkâr bir şekilde "Balkon" şiirini şairinden habersiz *Pazar Postası*'na göndermesiyle başlar. Karakoç, başta bu harekete öfkelense de derginin edebiyat sayfasının ideolojiden ayrı tutulduğunu görüp yazmaya devam eder. Ancak İkinci Yeni Hareketi'ne bir bütün olarak baktığımızda Karakoç'u bu çerçeveye oturtmak mümkün değildir. Belli döneme ait şiirlerinin biçim benzerliği ile bu hareketin öncüleri arasında sayılması istemli bir tavrı olarak görülmemelidir.

Sezai Karakoç'un "Hâtıralar"ı edebî bilgiler bakımından zengin bir içeriğe sahiptir. Şair, bu metinlerde bazı eserlerinin ortaya çıkışını ve özelliklerini anlatmıştır. "Hâtıralar" Karakoç'un, İkinci Yeni Hareketi'ne mensup Ece Ayhan, Cemal Süreya, Edip Cansever gibi şairlerin şiir anlayışına ilişkin eleştirilerini içermektedir. Öte yandan bu yazılar 1960-1974 yılları arasında Türkiye'de yayıncılığın gelişimi hakkında bilgiler vermektedir.

"Hâtıralar" Türkiye'nin siyasi tarihindeki pek çok gelişme hakkında bilgiler ve düşünceler içerir. Yazar, çok partili düzene geçişin sancılarını ve bunların sebeplerini anlatır. Demokrat Partinin neden arzu edilen noktaya gelemediğini açıklar. Ülkeyi 27 Mayıs Darbesi'ne götüren sebepleri ve darbe sonrası yaşananları kaleme alır. Demokrat Partiden sonra Adalet Partisi ve Millî Selamet Partisi gibi oluşumları da eleştirir. Karakoç, temelde aynı safta yer alsalar da bu partilerin görüşme isteklerini geri çevirir, izledikleri politikaları yetersiz ve bazen de samimiyetsiz bulunduğunu ifade eder. Bu bakımdan 1990'a kadar daima muhalif kalan Karakoç, Diriliş Partisini kurmuştur.

Extended Abstract

Memoirs are incredibly valuable resources for understanding the lives, significant periods, people, places, and events in the lives of renowned individuals. In this study, we examined the memoirs of one of Turkish literature's prominent figures, Sezai Karakoç, which were regularly published in every issue of the *Diriliş* journal from July 25, 1988, to February 5, 1992. The objectives of this analysis can be summarized as to determine Sezai Karakoç's perspective on the memoir genre; to present the biography of Karakoç up to the age of forty-one through his memoirs and evaluate his responses to rumours about himself and his works; to identify the "evolutionary periods" of the poet's life through his "Memories"; to provide information about the personalities, literary subjects, social, and political issues mentioned in the "Memories"; to determine Karakoç's relationship with Büyük Doğu and the İkinci Yeni movements; to obtain insights into the social and political developments in Turkey during the period described in the "Memories."

The significance of this study lies in the fact that Sezai Karakoç's memoirs have not been comprehensively analysed before. When these writings are examined according

to their themes, important conclusions can be drawn about the issues outlined above. From a literary history perspective, the first-hand information provided by the poet fills certain gaps regarding both his life and art, as well as other figures and issues in Turkish literature. Furthermore, the “Memories” include a witness account of the social and political developments in Turkey from 1933 to 1974.

Sezai Karakoç wrote his memoirs in a chronological order. Naturally, in this narrative, events, people, and experiences are intertwined. In this study, we found it appropriate to classify the texts according to their themes. This approach aimed to ensure that related topics were grouped under the same headings.

As a result of our study, Sezai Karakoç’s “Memories” have been independently and comprehensively analysed. This analysis has shaped Karakoç’s biography up to the age of forty-one. Information that will enable the poet’s life and art to be divided into periods has been accessed.

The “Memories” contain valuable comments about significant figures in Turkish literature. Numerous remarks have been made about Sezai Karakoç’s relationship with the Büyük Doğu and İkinci Yeni movements. Karakoç notes that he embraced and served the Büyük Doğu ideology during his youth. However, he also explains in his memoirs why this ideology failed to achieve its goals. It is understood from the “Memories” why the Diriliş thought is not merely a continuation of Büyük Doğu.

Karakoç’s relationship with İkinci Yeni poetry begins with Cemal Süreya daringly sending Karakoç’s poem “Balkon” to Pazar Postası without the poet’s knowledge. Although Karakoç was initially angered by this, he continued to write after seeing that the literary page of the journal was kept separate from ideology. However, it is not appropriate to place Karakoç entirely within the framework of the İkinci Yeni movement, despite the formal similarities of some of his poems to this movement during a certain period.

The “Memories” also cover the social and political developments in Turkey. These texts critically address the social changes and political transformations that Turkey experienced over forty years. Despite being an artist with a right-wing ideology, Karakoç remained consistently opposed to the right-wing political parties and saw the solution in establishing the Diriliş Party.

Kaynakça

- Karakoç, S. (25 Temmuz 1988). Hâtıralar, *Diriliş*, 7(1), 12-13.
- _____ (1 Ağustos 1988). Hâtıralar-II, *Diriliş*, 7(2), 12-13.
- _____ (12 Eylül 1988). Hâtıralar-VIII, *Diriliş*, 7(8), 10-11.
- _____ (5 Aralık 1988). Hâtıralar-XX, *Diriliş*, 7(20), 7-9.
- _____ (23 Ocak 1989). Hâtıralar-XXVII, *Diriliş*, 7(27), 13-15.
- _____ (6 Şubat 1989). Hâtıralar-XXIX, *Diriliş*, 7(29), 10-13.
- _____ (27 Şubat 1989). Hâtıralar-XXXII, *Diriliş*, 7(32), 6-16.
- _____ (14 Nisan 1989). Hâtıralar-XXXIX, *Diriliş*, 7(39), 9-11.
- _____ (28 Nisan 1989). Hâtıralar-XLI, *Diriliş*, 7(41), 7-13.
- _____ (5 Mayıs 1989). Hâtıralar-XLII, *Diriliş*, 7(42), 7-9.
- _____ (12 Mayıs 1989). Hâtıralar-XLIII, *Diriliş*, 7(43), 7-9.
- _____ (19 Mayıs 1989). Hâtıralar-XLIV, *Diriliş*, 7(44), 5-8.
- _____ (26 Mayıs 1989). Hâtıralar-XLV, *Diriliş*, 7(45), 6-8.
- _____ (2 Haziran 1989). Hâtıralar-XLVI, *Diriliş*, 7(46), 6-8.
- _____ (23 Haziran 1989). Hâtıralar-XLIX, *Diriliş*, 7(49), 6-14.
- _____ (30 Haziran 1989). Hâtıralar-L, *Diriliş*, 7(50), 8-12.
- _____ (7 Temmuz 1989). Hâtıralar-LI, *Diriliş*, 7(51), 8-10.
- _____ (14 Temmuz 1989). Hâtıralar-LII, *Diriliş*, 7(52), 8-11.
- _____ (11 Ağustos 1989). Hâtıralar-LVI, *Diriliş*, 7(56), 10-18.
- _____ (25 Ağustos 1989). Hâtıralar-LVIII, *Diriliş*, 7(58), 10-11.
- _____ (8 Eylül 1989). Hâtıralar-LX, *Diriliş*, 7(60), 12-14.
- _____ (15 Eylül 1989). Hâtıralar-LXI, *Diriliş*, 7(61), 11-13.
- _____ (22 Eylül 1989). Hâtıralar-LXII, *Diriliş*, 7(62), 10-13.
- _____ (6 Ekim 1989). Hâtıralar-LXIV, *Diriliş*, 7(64), 10-11.
- _____ (17 Kasım 1989). Hâtıralar-LXX, *Diriliş*, 7(70), 6-7.
- _____ (8 Aralık 1989). Hâtıralar-LXXIII, *Diriliş*, 7(73), 6-8.
- _____ (12 Ocak 1990). Hâtıralar-LXXVIII, *Diriliş*, 7(78), 7-15.
- _____ (26 Ocak 1990). Hâtıralar-LXXX, *Diriliş*, 7(80), 7-9.
- _____ (9 Şubat 1990). Hâtıralar-LXXXII, *Diriliş*, 7(82), 7-9.
- _____ (16 Şubat 1990). Hâtıralar-LXXXIII, *Diriliş*, 7(83), 7-9.
- _____ (23 Şubat 1990). Hâtıralar-LXXXIV, *Diriliş*, 7(84), 7-15.
- _____ (2 Mart 1990). Hâtıralar-LXXXV, *Diriliş*, 7(85), 7-12.
- _____ (30 Mart 1990). Hâtıralar-LXXXVIII, *Diriliş*, 7(88-89), 7-10.
- _____ (13 Nisan 1990). Hâtıralar-XC, *Diriliş*, 7(91), 6-8.
- _____ (27 Nisan 1990). Hâtıralar-XCI, *Diriliş*, 7(92-93), 6-31.
- _____ (4 Mayıs 1990). Hâtıralar-XCII, *Diriliş*, 7(94), 6-8.
- _____ (18 Mayıs 1990). Hâtıralar-XCIV, *Diriliş*, 7(96), 6-8.
- _____ (8 Haziran 1990). Hâtıralar-XCVI, *Diriliş*, 7(98-99), 10-19.
- _____ (22 Haziran 1990). Hâtıralar-XCVII, *Diriliş*, 7(100-101), 8-30.
- _____ (6 Temmuz 1990). Hâtıralar-XCVIII, *Diriliş*, 7(102-103), 10-24.
- _____ (27 Temmuz 1990). Hâtıralar-C, *Diriliş*, 7(105-106), 8-11.
- _____ (10 Ağustos 1990). Hâtıralar-CI, *Diriliş*, 7(107-108), 9-14.

- _____ (24 Ağustos 1990). Hâtıralar-CII, *Diriliş*, 7(109-110), 11-15.
- _____ (7 Eylül 1990). Hâtıralar-CIII, *Diriliş*, 7(111-112), 17-23.
- _____ (28 Eylül 1990). Hâtıralar-CIV, *Diriliş*, 7(113-114), 21-26.
- _____ (18 Ocak 1991). Hâtıralar-CVII, *Diriliş*, 7(119-120), 11-17.
- _____ (26 Nisan 1991). Hâtıralar-CX, *Diriliş*, 7(125-126), 11-13.
- _____ (20 Ağustos 1991). Hâtıralar-CXI, *Diriliş*, 7(127-128), 17-21.
- _____ (5 Şubat 1992). Hâtıralar-CXIII, *Diriliş*, 7(131-132-133), 9-12.
- Karataş, T. (1998). *Doğu'nun yedinci oğlu Sezai Karakoç*. İstanbul: Kaknüs Yay.
- Kısakürek, N. F. (1989). *Cinnet mustatili*. İstanbul: Büyük Doğu Yay.
- Süreya, C. (2013). *Günler*. İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Tekin, A. (1999). *Edebiyatımızda isimler ve terimler sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.